

Waarom we vrij zijn als we denken-5

Petra Bolhuis &
Theo Meereboer
Maieutiek 2018

Mensen en andere dieren

'Ken uzelf' maakt ons tot sapiens. Voor Linnaeus is de mens in staat tot geslaagde zelfkennis = wijsheid, zegt Gabriel.

Ook andere dieren hebben bewustzijn in de zin van propositionele attitudes. (Denk aan de beschrijving bij een natuurfilm)

Natuurwetenschappen, neurowetenschappen moeten uitzoeken wat er noodzakelijk is voor bewustzijn. (noodzakelijk ≠ voldoende!)

Gabriel_Maieutiek_2018_5

Hebben dieren bewustzijn?

- Davidson zegt dat (menselijke) taal nodig is om bewustzijn te kunnen hebben.
- Een gevaar van omgaan met dieren als hebbende bewustzijn is antropomorfisering.
- Het verschil zit enerzijds in neurologische mogelijkheden, maar vooral ook in eeuwen van culturele inbedding. (de naakte Derrida en zijn kat. 103)
- Ik begrijp dus ook mijn kat niet echt. (104)

Gabriel_Maieutiek_2018_5

<https://nioo.knaw.nl/nl/pers/persoonlijkheid-van-ganzen-bepaalt-foeragegedrag-persbericht-wur>

"Trage, verlegen brandganzen laten zich bij het voedsel zoeken leiden door informatie van soortgenoten. Vlotte, dappere ganzen negeren daarentegen zulke informatie en gaan zelfstandig op verkenning om voedselbronnen op te sporen. Het gebruik van sociale informatie - van soortgenoten - is bij brandganzen afhankelijk van hun persoonlijkheid, concluderen Wageningse ecologen met collega's van het NIOO in het tijdschrift Ecology Letters."

Gabriel_Maieutiek_2018_5

<https://www.vn.nl/robots-zullen-een-nieuw-soort-wezens-words-ergens-tussen-huisdieren-en-broodroosters-in/>

"Zelfs de stofzuigerrobot Roomba, die eruit ziet als een rijdende koektrommel en die op geen enkele manier ontworpen is om warme gevoelens op te wekken, die geen onderscheid maakt tussen een mens, een bank of een muur, raakt bij de bezitters al een gevoelige snaar. Er zijn Roomba-feestjes waar baasjes bij elkaar komen om hun stofzuigers met elkaar te laten 'spelen'."

Gabriel_Maieutiek_2018_5

<https://www.volkskrant.nl/magazine/het-recept-voor-een-dappere-dochter~a4302887/>

Voed je dochter op als avonturier, schrijft Caroline Paul in haar bestseller The Gutsy Girl. Reisverslaggever Noël van Bommel doet niet anders. Wetenschapsjournalist Tonie Mudde is veel voorzichtiger met zijn dochter. Wie heeft er gelijk?

Gabriel_Maieutiek_2018_5

Twee vormen van bewustzijn van iets (105)

- Intentioneel bewustzijn = het bewustzijn dat een opmerkelijke toegang heeft tot informatietoestanden. (buitenwereld)
- Fenomenaal bewustzijn = dat wil zeggen onze zuiver subjectieve, bewuste beleving. De inhoud van deze beleving zijn de genoemde qualia of ervaringen.

Gabriel_Maieutiek_2018_5

Qualia

Damasio: "Wanneer het voornaamste object in mijn bewustzijn niet de oceaan is maar een echt muziekstuk, dan worden er twee muzikale opnamen in mijn geest afgespeeld, één van het stuk van Bach dat op dit moment wordt uitgevoerd, en een andere op muziek lijkende opname waarmee ik op de feitelijke muziek reageer in de taal van emotie en gevoel." (...) Daarom geloof ik dat het probleem van de qualia, ook al wordt het traditioneel opgevat als een onderdeel van het probleem van het bewustzijn, eerder onder de rubriek van de geest thuishoort. (Damasio *Het zelf wordt zich bewust* blz. 293)

Gabriel_Maieutiek_2018_5

Correcte meldingen over rode wijn

Wat proef ik en wat kan ik daarbij ervaren en is alles mededeelbaar?

Met andere woorden als een robot allerlei zaken weet te melden als hij wijn 'proeft' is er dan een bewuste ervaring?

Fenomenaal bewustzijn = evolutionair ontstaan.

Geest is dat niet.

Een intentioneel ongeïnteresseerd bewustzijn dat toekijkt wat gebeurt is géén menselijke geest.

Gabriel_Maieutiek_2018_5

De juiste mix

Fenomenaal bewustzijn en intentioneel bewustzijn werken dus samen. Als we ze van elkaar scheiden, ontstaat er in principe een onbegrijpelijk beeld van het bewustzijn.

David Hume : indrukken (*impressions*) + ideeën (*ideas*). Een indruk is wat hem betreft een brij van gegevens, terwijl een idee pas ontstaat doordat we orde aanbrengen in die brij. (112)

Kant: "Gedachten zonder inhoud zijn leeg, aanschouwingen zonder begrippen zijn blind." (113)

Gabriel_Maieutiek_2018_5

De uitersten

Bewustzijnsrationalisme = uitsluitend intentioneel bewustzijn. Vaak computer vergelijkingen. (Dennett)

Bewustzijnsempirisme = uitsluitend fenomenaal bewustzijn. Pain and pleasure. (postmodern)

Dennett is echter ook degene die intentionaliteit beperkt tot dat wat we met succes kunnen beschrijven als intentioneel (dus zonder innerlijke beleving) (115)

Gabriel_Maieutiek_2018_5

Blinde Mary en het groene gras

Mary weet alles wat er te weten is, weet ze nu ook wat groen gras is?

Microfundamentalisme (theorie van elementaire deeltjes) zegt 'ja'. Immers alles is te beschrijven in natuurkundige termen. Dus Mary hoeft niets te ervaren om te weten.

Tegenargument; de ervaring van het zien van groen ontbreekt haar en als niemand die ervaring had gehad zou de kennis er ook niet zijn. (kennis argument en onachterhaalbaarheidsthese)

Gabriel_Maieutiek_2018_5

Natuurkunde is onze natuurkunde

Een fototoestel laat zien wat wij zien. Daarmee laat het niet iets objectiefs zien. De natuurkunde heeft de indeling die het heeft doordat wij de ervaringen hebben die we hebben.

Natuurkunde en religie zijn soortgelijke verklaringsmodellen. Je moet ergens beginnen...

De hypothese van de oerknal werd door Kant afgewezen als te veel op een schepping gelijkend, de pauselijke academie accepteerde deze hypothese van een Lemaître graag. (1894-1966)

Gabriel_Maieutiek_2018_5

Gabriel versus determinisme

Determinisme : De geest heeft dan misschien wel ervaringen, maar die hebben geen invloed op de zich causaal deterministisch afwikkelende natuur. Dus óf er zijn geen ervaren qualia, óf ze zijn ondertiteling zonder effecten op de film.

Gabriel: De kwantumfysica levert geen oplossing omdat deze zich én niet over het bewustzijn uitlaat én het omvattende beeld van eenheid overeind laat.

Gabriel_Maieutiek_2018_5

Menselijk leven en betekenisverlening

Gedrag is niet te begrijpen of te verklaren zonder de ervaring van qualia én het idee dat er een relatie is tussen qualia en gedrag.

De natuurwetenschappen zouden zich moeten beperken tot ons universum.

In het licht van die oneindigheid lijkt ons leven onbelangrijk, maar dat zegt niets over het wel of niet hebben van een vrije wil of een zinvol bestaan.

Gabriel_Maieutiek_2018_5

Suicide of a Robot door Justin Dingwall

<https://www.behance.net/gallery/4652199/5>
UICIDE-OF-A-ROBOT

Gabriel_Maieutiek_2018_5

God, google en andere vormen van toezicht

De menselijke geest vormt zich een beeld van zichzelf dat gaat van een beperkt binnenperspectief naar een alwetend vogelperspectief.

Er is een menselijke behoefte aan een totaaloverzicht omwille van betekenisverlening, het opheffen van angst en economische vooruitgang.

Wetenschap, technologie, vooruitgang, google of God zijn vormen die het geloof of de hoop op dat perspectief dragen.

Alle vormen zijn lastig te combineren met vrije wil.

Gabriel_Maieutiek_2018_5